

MŮŽE SE PSYCHIATRICKÁ KLINIKA STÁT STAVBOU PŮSOBÍCÍ NA NÁŠ CIT, TEDY ARCHITEKTUROU?

Tereza Galuszková

Od 90. let došlo v České republice ke značnému nárůstu psychiatrických ambulantních zařízení, což je dáno tím, že je kladen stále větší důraz na prevenci a resocializaci pacientů a že dochází k přesunu z lůžkových částí do transmúrálních psychiatrických zařízení. Psychiatrická péče v České republice zůstává ze strany státních orgánů – především Ministerstva zdravotnictví a Ministerstva financí – stále značně podceňována. V EU je z rozpočtu věnovaného na zdravotnictví pro psychiatrii vyčleněna v jednotlivých členských zemích částka značně vyšší (ve Velké Británii např. činí 8 %, kdežto v ČR pouze 3,5 % z celkové částky určené pro zdravotnictví). Je to vůbec nejnižší částka věnovaná ve zdravotnictví oboru psychiatrie ze všech států EU. Přesto po odborné i organizační stránce je psychiatrická péče u nás na vysoké úrovni při srovnání s ostatními státy EU.

V posledních letech dochází k nárůstu lidí potřebujících psychiatrickou péči. Podle posledního odhadu Eurostatu z roku 2011 trpí již více než 1/3 obyvatel EU duševní nemocí v rámci roční prevalence. Deprese se dnes dotýká stále většího počtu lidí. Za dekádu posledních 20 let došlo k značnému nárůstu psychických onemocnění. Stále je však velkým množstvím lidí považováno za ostudné vyhledat odbornou pomoc, navštívit psychologa či psychiatra a opomíjet tak péči o své vlastní psychické zdraví.

Obr. 1 Model psychiatrické kliniky / pohled jihovýchodní - osazení stavby ve svažitém terénu

POPIS PROJEKTU

Řešené území

Mnou navrhovaná psychiatrická klinika s denním stacionářem je situována v areálu pražské Fakultní Thomayerovy nemocnice, respektive na hranici pozemku FTN sousedící s areálem Institutu klinické a experimentální medicíny (IKEM).

Svažitý terén, volně rostlá zeleň Kunratického lesa spolu s meandrujícím Kunratickým potokem přímo navazuje na areál FTN a IKEMu, který je od frekventované Vídeňské ulice oddělen protihlukovou stěnou. Součástí návrhu bylo umístění objektu v areálu nemocnice a nalezení vztahu ke stávajícímu komplexu, který byl postaven v roce 1928 podle návrhu architekta Bohumíra Kozáka jako sociální ústavy nesoucí jméno „Masarykovy domovy“. Tento areál byl ve své době zcela jedinečný. Postupem doby se transformoval na nemocnici, ovšem postupné, většinou nejnútnejší adaptace původních objektů, stále méně odpovídají nárokům na současné zdravotnické pracoviště. Areál FTN, tvořen převážně tří až čtyřpodlažními budovami z 20. let 20. století, sousedí s téměř 25 m vysokou budovou IKEMu postavenou v 70. letech. Řešené území se nachází na samotné hranici těchto dvou zdravotnických zařízení.

Fakultní Thomayerova nemocnice se nachází na samotné hranici Michelského a Kunratického lesa s velmi dobrou dopravní dostupností díky jejímu napojení na jižní spojku pražského silničního okruhu. Nemocnice poskytuje komplexní lékařskou a ošetrovatelskou péči, rovněž provádí základní a klinický výzkum, zavádění a ověřování nových metod, podílí se na klinickém ověřování léčiv a ověřování prostředků zdravotnické techniky. Umožňuje odborné praktické vyučování studentů středních, vyšších a vysokých škol (spolupracuje s 1., 2. a 3. LF UK).

Obr. 2 Model psychiatrické kliniky s přilehlou zahradou / pohled jihozápadní

Obr. 3 Model psychiatrické kliniky s přilehlou zahradou / pohled jižní – pohled od hlavní přístupové komunikace

Obr. 4 Model znázorňující širší vztahy území / vlevo Krčský les, areál části FTN společně s areálem IKEMu, Vídeňská ulice

Obr. 5 Model znázorňující řešené území / rozhraní areálu FTN a IKEMu v návaznosti na přiléhající Krčský les

Koncept

„Představa o ráji je vždy spojena s uzavřenou zahradou se stromem života a fontánou uprostřed.“

„Uzavřenost či náznak uzavřenosti poskytuje člověku pocit bezpečí a vybízí k setrvání a obývání.“

„Rozlišující kvalitou každého uměle vytvořeného místa je jeho uzavřenost.“

Christian Norberg-Schulz, *Genius loci*¹

Tyto Schulzovy výroky pro mě byly při počátečních úvahách nad konceptem klíčové. Le Corbusier kdysi řekl, že stavba se stává architekturou, teprve když zapůsobí na náš cit. Snažila jsem se odpovědět si na otázku, zda i takto specifické místo, jakým psychiatrická klinika bezesporu je, může být něčím víc, nežli jen stavbou s jasně danou funkční náplní, zda i ona se může stát architekturou, ne však architekturou pro architekturu, nýbrž stavbou působící na náš cit.

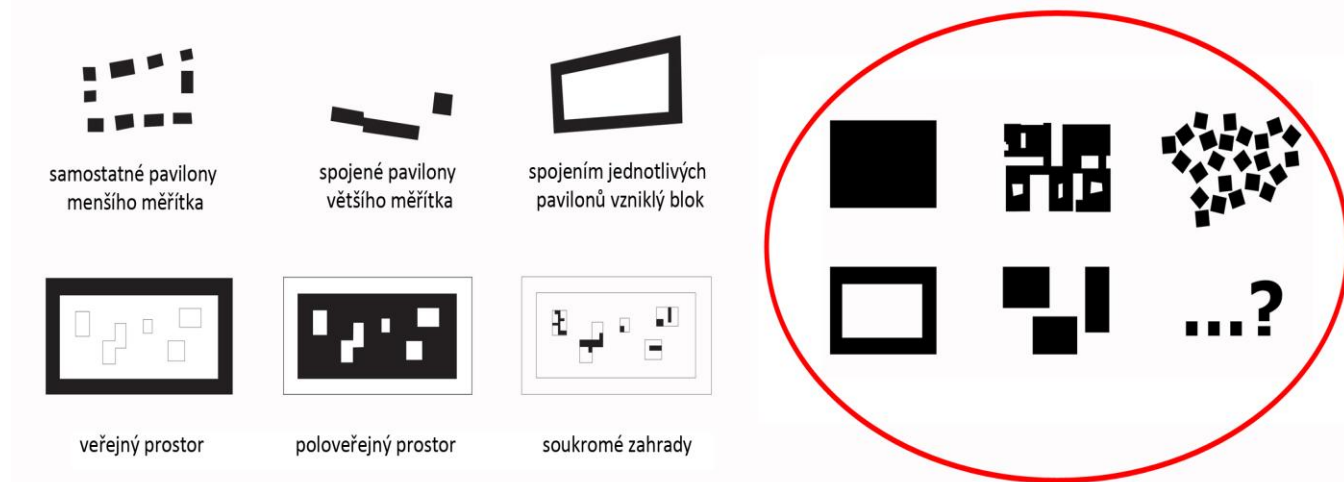
¹ Schulz, N. Ch. (2010). *Genius loci / krajina, místo, architektura*. [Přel. P. Halík a P. Kratochvíl]. Praha: Dokořán.

„Nejvíc, co mě deprimuje, je to hnsné "nemocniční" prostředí“, řekl mi asi třicetiletý Tomáš. Co to tedy nemám dělat? Co je to vlastně nemocnice? Výtahy, vnitřní táhlé koridory bez denního osvětlení lemované bezpočtem dveří vedoucích do nemocničních pokojů nebo vyšetřoven, čekárny na konci haly, stále stejné opakující se schéma na každém podlaží, vše striktně unifikované, sterilní a bílé?

Rozhodla jsem, že mým úkolem bude vytvořit multifunkční a rozmanitou budovu, skoro jako malé městečko s náměstími, ulicemi, dvorky, zahradami a s izolovanými obytnými částmi. Dochází tak k určité užitečné nejasnosti: Jedná se o velký dům, anebo malé město?

Můžeme hovořit o intimitě každé budovy zvlášť, anebo paletě většího celku?

Schématické znázornění analýz tradičního pojetí psychiatrických léčeben v České republice spolu se znázorněním diferenciacce prostoru veřejného, poloveřejného a soukromého

Schématické znázornění hledání vlastního přístupu

Ve vnějším vztahu jednotlivých objektů k sobě samým navzájem není zřejmé žádné hlavní centrum objektu, nelze tudíž hovořit o hierarchii, nadřazenosti či podřazenosti objektů nebo prostoru. Hovoříme-li o vnitřním vztahu - umožňují prostory svým klientům zabírat a vytvářet si vlastní centrum dění nebo jako centrum využít společné prostory. Tato strategie se zaměřuje na dva společné jmenovatele: pocit bezmoci až paranoia a touha uplatnit svou nezávislou osobnost. Stejně tak, jako je pro psychiatrické pacienty potřebná účinnost centrální organizace, je pro ně taktéž nepostradatelný pocit určité vlastní svobody a autonomie. Mnou navrhovaná Psychiatrická klinika s denním stacionářem je určena pro lehčí formy psychických onemocnění.

Zurčení vody, šesť listoví nebo jen prostý pohled do nebe... To jsou podstatné elementy celé koncepce, která se promítá i do přiléhající zahrady. Vertikály, i když nepravidelné, člověka uklidňují. Zahrada je vytvořena na principu zhušťování a řídnutí stromů, jejich nepravidelnosti a zároveň řádu, který je reprezentován sadem. Nejedná se o unifikovanou budovu s jednotným výrazem a unylou atmosférou. Každý pavilon, každé z atrií, má svou vlastní atmosféru, svůj vlastní výraz, je svým vlastním světem přesto tvořícím jeden celek... stejně jako pestrý kolorit měst.

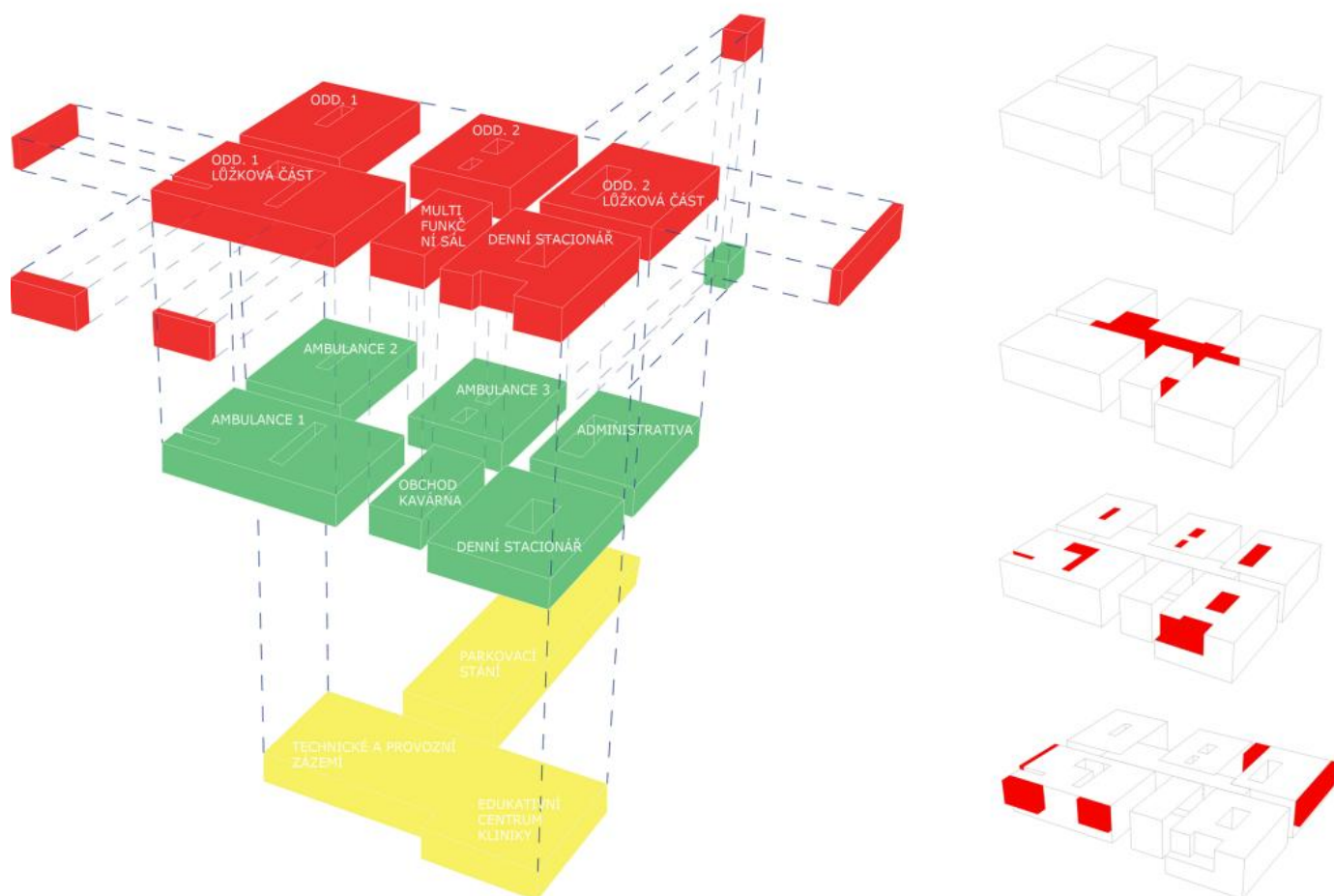
Obr. 6 Situace řešeného území / napojení na příjezdovou komunikaci, dopravní obslužnost

Hmotové členění

Budova se sestává z několika pavilonů prosvětlených vnitřními atrií a vzájemně propojených komunikačními krčky – chodbami. Každý z pavilonů má svou funkční náplň. Klinika má dvě nadzemní a jedno podzemní podlaží, které je díky svažitému terénu zapuštěné jen částečně. V suterénu je umístěno technické zázemí a parkoviště pro zaměstnance a v části, kde je možný kontakt s okolím a přirozené osvětlení, se nachází edukační centrum, jehož součástí je také odborná knihovna se studovnou. Jeho umístění umožňuje nezávislý provoz na běžném provozu kliniky, což je výhodné pro pořádání konferencí a pro studijní pobyty v knihovně.

Přízemí je zřetelně členěno na jednotlivé provozní celky, které jsou propojeny centrální chodbou, s centrálním příjmem u vstupu. Jsou zde tři ambulantní části, administrativa, samostatně přístupný denní stacionář a veřejnosti přístupný obchod a kavárna u vstupu.

Patro, které je od centrálního příjmu přístupné vertikálním jádrem, je tvořeno dvěma samostatnými lůžkovými odděleními, prostory denního stacionáře zaměřeného na výtvarné aktivity a muzikoterapie a multifunkčním sálem sloužícím např. k promítání, tanci apod.

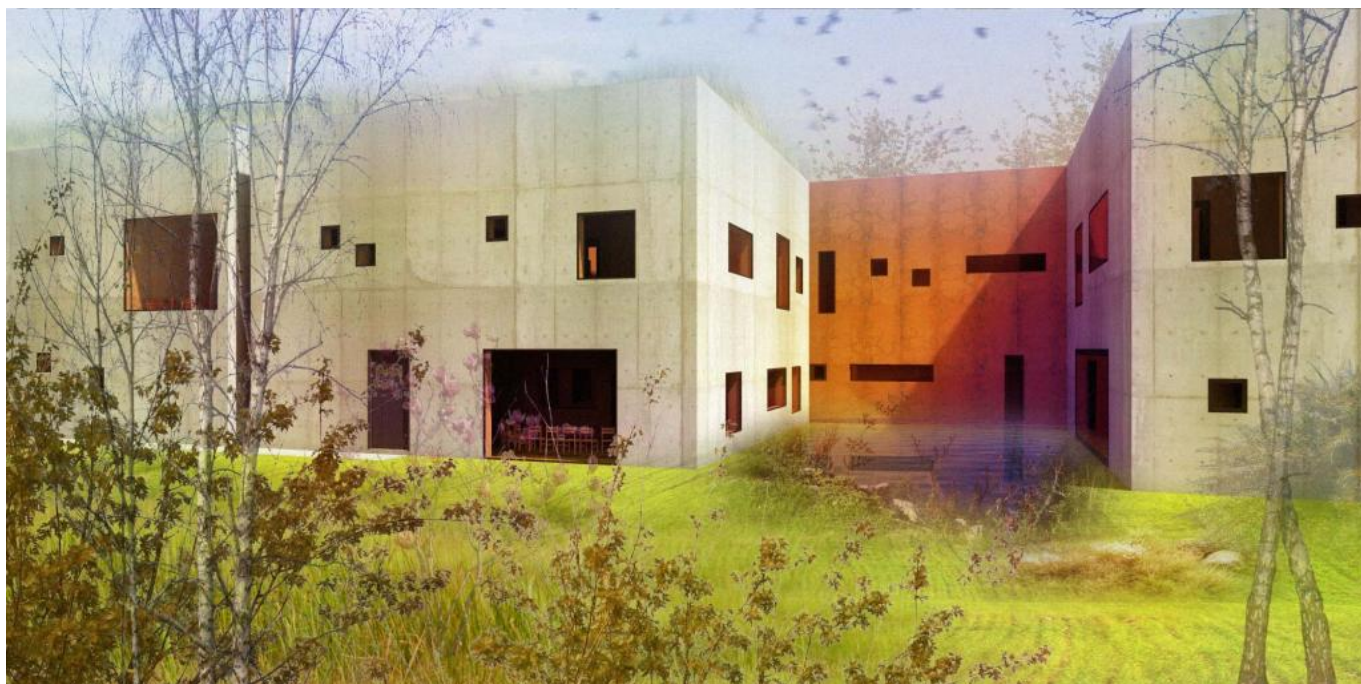

Obr. 7 Rozvinuté schéma členění kliniky:

žlutou barvou znázorněno 1. podzemní podlaží;
zelenou barvou znázorněno první nadzemní podlaží;
červenou barvou znázorněno druhé nadzemní podlaží.

Schéma znázorňující vzájemné propojení jednotlivých pavilonů, pozici atrií a obytných "hnízd"

Obr. 8 Vizualizace atria umístěného mezi dvěma pavilony s ambulancemi lékařů v přízemí a lůžkovými odděleními v patře, atrium s vodní hladinou volně navazující na přilehlou zahradu / pohled severní

Obr. 9 Vizualizace směrem od hlavní příjezdové komunikace s přednáškovým sálem umístěným v suterénu a denním stacionářem v obou nadzemních podlažích / pohled jihovýchodní

Obr. 10 Vizualizace kliniky od hlavní přístupové cesty v pozadí s Krčským lesem / pohled jihozápadní

Obr. 10 Vizualizace hlavního vstupu do budovy směrem od IKEMu / pohled jižní

Obr. 11 Vizualizace interiéru lůžkového oddělení ve druhém podlaží - prostory společných chodeb prosvětleny přirozeným denním osvětlením skrze atria

Obr. 12 Vizualizace interiéru ambulance umístěné v přízemí kliniky přiléhající k jednomu z vnitřních atrií

Závěrem

Tento projekt pro mě nebyl pouze diplomním projektem zakončujícím mé studium architektury, je pro mě zároveň manifestem a obhajobou výjimečnosti práce mého otce, jeho kolegů a mého psychoterapeuta, a to způsobem, jakým to sama dokáží nejlépe – tedy architekturou! Ráda bych tímto vyjádřila své díky zejména Karlu Křížovi. Děkuji upřímně také Janu Hendrychovi, Tomáši Pilařovi, Josefu Pleskotovi, Václavu Cílkovi, Pavlu Halíkovi, Petru Rezkovi, Aleši Jungmannovi, Petru Kratochvílovi, Jaroslavu Novotnému, Miroslavu Novotnému, Ivanu Galuszkovi, Aleně Nyklové a obzvláště Janu Cimickému.

O autorce

Ing. arch. Tereza Galuszková vystudovala Fakultu umění a architektury TUL v Liberci obor Architektura a urbanismus, pracuje jako architektka – zajímá o hledání kontextu, historie a ducha místa a nalezení takového přístupu, který je vzhledem k prostředí i lidem ohleduplný. Věnuje se architektuře, interiéřům a urbanismu.

Kontaktní údaje:

Adresa: Křížkovského 1270/8, 790 01 Jeseník; nyní pobytem K. Světlé 919, 258 01 Vlašim

Email: galuszkova@seznam.cz

Galuszková, T. (2013). Může se psychiatrická klinika stát stavbou působící na náš cit, tedy architekturou? *E-psychologie* [online], 7, 4, 51-61 [cit. vložít datum citování]. Dostupný z WWW: <http://e-psycholog.eu/pdf/galuszkova_zp.pdf>. ISSN 1802-8853.